

Redaksjonelt

Dette nummeret av Norsk Antropologisk Tidsskrift består av seks forskningsartikler og ett intervju. Fra juli 2017 til februar 2018 gjennomførte Marek Jakoubek og Lenka Jakoubkova Budilova en serie samtaler med Gunnar Håland. Foranledningen var at Budilova hadde oversatt Hålands kapittel i *Ethnic Groups and Boundaries* til tsjekkisk.¹ Om omstendighetene rundt intervjuet skriver Budilova i et brev til redaksjonen at samtalen ble gjort over internettet og at de kan stå som et symbol på dagens globaliserte verden: Samtalene ble gjort mens intervjuerne oppholdt seg i henholdsvis Tsjekkia, Bulgaria og på Shetland, mens Håland befant seg i Norge, Sudan, Etiopia og Thailand! De møttes først etter at intervjuet var ferdig, i september 2018 i Bergen. «Vi hadde en veldig god etter-intervjuet-samtale», skriver hun, «takket være gjestfriheten til Randi og Gunnar Håland».

Av de seks forskningsartiklene handler en om arbeidsmigrasjon fra Polen til Norge og fem om visuell antropologi. Arbeidsmigrasjon er jo også en konsekvens av samtidens globale arbeidslivsrelaterede prosesser. På bakgrunn av intervjuer med kvinnelige og mannlige polske arbeidsmigranter, deltakende observasjon og en medieundersøkelse identifiserer Linda Marie Dyrli i artikkelen «*Polakken kan*»: *Narrativer om polske migranternes arbeid og tilhørighet i Norge* overgripende norske framstillinger av polske migranter og viser hvordan migrantenes egne meningsdannelser og strategier står i forhold til disse.

Artiklene om visuell antropologi og etnografisk film utgjør en egen seksjon i dette nummeret av NAT. Artiklene har sitt utspring i workshopen *Visual Anthropology, Ethnographic Film and Anthropological Knowledge* som ble holdt ved UiT-Norges arktiske universitet 31. mai 2017. Foranledningen var at programmet Visuelle kulturstudier (VKS) ved UiT feiret 20-årsjubileum og at programmets opphavskvinne, Professor Lisbet Høltedahl, skulle emeritere.² Arrangørene etterlyste innlegg som diskuterte hvordan bruk av film kan bidra til ny antropologisk kunnskap og som viste gjennom konkrete, empiriske eksempler hvordan erfaringer fra filmforskningen var relatert til antropologiske fagdebatter. Workshopen var også foranlediget av at Nasjonalt fagråd for sosialantropologi nettopp hadde uttalt at vitenskapelig film er å anse som forskning og er anerkjent som vitenskapelig produksjon. Som et resultat av dette anerkjente Det nasjonale publiseringsutvalget i Universitets og høyskolerådet (UHR) fagfellevurderte etnografiske filmer som poenggivende, vitenskapelige publikasjoner og *Nordic Anthropological Film Association* (NAFA) etablerte *Journal of Anthro-*

1. Haaland, G. (1969). Economic Determinants in Ethnic Processes, I F. Barth (Red.) *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference* (s. 58–73). Long Grove, IL: Waveland Press, Inc.
2. Haaland, G. (2016). Ekonomické determinanty v etnických procesech. I M. Jakoubek (Red.) *Teorie etnicity. Čítanka textů* (s. 631–646). Praha: Sociologické nakladatelství.
2. Workshopen var også støttet av NFR-ISP-prosjektet *The Hot Lava Edge of Cultural Flows*, som var koordinert av Institutt for sosialantropologi, NTNU med deltakelse fra Program for visuelle kulturstudier.

logical Films (JAF) som publiseringskanal for etnografisk film. Flere av innleggene på workshopen diskuterte derfor også forskjeller mellom skriftlig og filmatisk etnografi og antropologi.

Nettopp dette er et av temaene i artikkelen *Antropologi på film – Refleksjoner rundt tre filmer fra Kilimanjaro* hvor forfatterne Knut Christian Myhre og Frode Storås diskuterer relasjonen mellom observasjon og analyse i etnografisk film og visuell antropologi. De argumenterer blant annet for at relasjonen mellom observasjon og analyse i etnografisk film er ubestemt og ustabil og at relasjonen ikke er ensartet for film og skreven tekst. De viser hvordan relasjonen mellom observasjon og analyse tar ulike form i de tre filmene fra Kilimanjaro som de analyserer, og konkluderer med at «filmene hverken fremsetter eller illustrerer argumenter, men snarere folder dem i seg på ulike vis for å muliggjøre og fremkalle spørsmål om hva etnografien innebærer».

Mange visuelle antropologer har i de senere årene vært opptatt av sensorisk antropologi mer generelt, og i artikkelen *Å høre helbredende lyd: Spesialisert lytting blant lydhealere og filmende antropologer* undersøker Åshild Sunde Feyling Thorsen den auditive komponenten av film som verktøy og medium. Gjenstanden for forskingsprosjektet er såkalte metalliske syngebolle som produseres i Nepal og India og eksporteres til hele verden. Syngebollene kan spilles som instrumenter og brukes blant annet i lydterapi. Hun argumenter for at en av hovedutfordringene for den antropologiske filmen i denne sammenhengen ligger i forskjellen mellom den opplevde lyden, kontra filmens medierte lyd og at hverken film eller skriftlige fremstillinger alene kan representere kompleksiteten av menneskelige sensoriske opplevelser. Imidlertid kan bruken av film som verktøy gi oss økt innsikt i hvordan vi bruker sansene i å skape mening og økt innsikt i betydningen av sansenes samspill for menneskelig erfaring.

Etnografiske filmer har, som skriftlig antropologi, enkeltmennesker, hendelser og samhandling som utgangspunkt. Refleksivitet rundt den filmende antropologens relasjoner til de filmede, representasjoner av dem, samt publikums resepsjon – inklusive de filmede selv – har alltid stått sentralt i etnografisk filmteori og -praksis og vært et særmerke for VKS slik Lisbet Holtedahl formet programmet. Dette har sammen med en interesse for mikrososiologisk teori og metode stått sentralt i undervisningen og forskningen på VKS. De tre påfølgende artiklene i denne spesialseksjonen om visuell antropologi kan stå som representanter for denne fagtradisjonen.

I artikkelen «*Å tenkje som en fauel*» – med videokamera i utforskning av relasjonsbygging og meningsdannelse mellom menneske og fugl undersøker Bente Sundsvold reetablering av ærfuglrokt i et nedlagt dunvær på Helgelandskysten. Sundsvold følger en person, Aud, som i reetableringen må venne ville ærfugler til mennesker og etablere en tillitsrelasjon mellom seg selv og fuglene. «Å tenke som en fauel» var et uttrykk hun brukte når hun skulle forklare hvordan hun tilnærmet seg ærfuglene for å venne dem til å omgås mennesker i kritiske perioder, som i hekkesesongen. I artikkelen reflekterer Sundsvold over hvordan videokamera i feltarbeidssituasjonen bidro til å utforske og utvikle tilnærminger til hvordan mening skapes mellom to ulike arter, menneske og fugl. Hun argumenter for at med bruk av kamera forfølger antropologen praksiser og aktiviteter inn i situasjoner man neppe ville gjort uten kamera i den forstand at den filmede antropologen observerer for å kunne, som hun skriver, «vise framfor å bli fortalt» om det som observeres.

I artikkelen *Å gjenkjenne usikkerhet: Film, antropologiske oppdagelsesprosedyrer og kunnskap om livet blant migranter i urbane Kamerun* tar Trond Waage utgangspunkt i sitt forskningsarbeid og film om en gruppe migranter i byen Ngaoundéré, som hadde en usikker tilværelse som vannbærere. Waage reflekterer over hvordan han gjennom filmarbeidet søkte å komme nærmere vannbærernes erfaringer, ikke bare for at han som antropolog kunne forstå vannbærernes komplekse livssituasjon bedre, men også for å gi et bredere publikum innsikt i og forståelse av vannbærernes erfaringer. Han søkte å bygge filmens narrativ som en refleksiv oppdagelsesprosess som gradvis kunne kvalifisere publikum til selv å fortolke tegn, væremåter og aktiviteter. I artiklene diskuterer han det teoretiske og metodiske grunnlaget for en slik film.

Med utgangspunkt i sin egen film om overfiske i Tsjadsjøen og erfaringene fra utviklingen av masterprogrammet i visuelle kulturstudier ved UiT sammenligner Bjørn Arntsen i artikkelen *Etnografisk film og antropologisk forståelse. Observasjonell film som situasjonsanalyse* den filmdokumentariske metoden observasjonell film og casemetodikken og situasjonsanalysen slik den ble utviklet av manchesterskolen. Arntsen argumenterer for at det i kombinasjonen av de to tilnærmingene ligger et potensial for utformingen av en mer audiovisuell antropologi, og dermed utviklingen av ny antropologisk forståelse. Mens situasjonsanalysen sikrer det grunnleggende antropologiske håndverket med sitt fokus på praksis med basis i deltagende observasjon og induktiv analyse, vil film gi tilgang til en sanselig, simulert tilstedeværelse i hendelsene som kan kommunisere med mange ulike publikum, som han skriver, «fra ikke lesekyndige hovedpersoner i filmen og andre i deres lokalmiljø til vestlige akademikere».

I alle artiklene om visuell antropologi er det lenker til filmene og klippene som analyser og diskuteres. Vi anbefaler leserne å bruke disse aktivt, og se gjerne filmene i sin helhet før dere leser artiklene.

Dette er siste nummeret av tidsskriftet fra vår desk. Stafettpinnen går nå vider til Ada I. Engebriksen, OsloMet og Peter I. Crawford, UiT – Norges arktiske universitet. Vi vil benytte anledningen til å takke alle forfattere, bokanmeldere, fagfellevurderere og redaksjonsråd for bidragene til de tre årgangene vi har redigert.

Trondheim og Oslo, november 2018

Jan Ketil Simonsen
Kjersti Larsen